

siakin kampanjointitapoja, jotka tavoittavat myös juopottelevan väen.

Nasse-setä ilmeisesti tavoittaa, sillä jälkitutkimuksissa on todettu Nasse-kampanjan saaneen ennen näkemätöntä julkisuutta. Ihmiset huomasivat kampanjan hyvin ja se jäi valtaosalle hyvin mieleen. Kerrotaan, että Apu-lehden ja Suomen Kuvalehden sivuilla julkaistut Nasse-ilmoitukset saavuttivat ylivoimaisesti korkeimmat huomioarvot. Eli jos lehden sisällöstä ei jäänyt mitään mieleen niin sentään tämä Nasse-setää esittävä kampanjamainos. Tämä nyt ei välttämättä kerro yhtään mitään, sillä ei pä noissa lehdissä viime aikoina oikeastaan mitään erityisen mieleenjäävää ole näkynytäkään niin että jopa Nasse-sedän menestyksen tässä suhteessa uskoo hyvin.

Mutta pääasia on, että kampanjoitaan ja että kampanjoilla mieluummin uskotaan saavutettavan joitakin tuloksiakin. Tyyllipisteet jaettakoot toisista asioista. Johonkin tulokseen pyrkivän valistuskampanjan arvo on vain siinä, saavutetaanko tuloksia vai ei. Jos Nasse-setä auttoi niitä saavuttamaan, hyvä on. Kampanja-hahmosta käytävä kiista kuulostaa samanlaatuiselta kuin se monellekin eri paikakunnalle sijoitettu vitsi vapaapalokunnan ja vakinaisen palokunnan välisestä tyylierosta. Kun vakinaisen palokunta myöhästyi palopaikalta ja vapaapalokunta sai sen sillä välin sammumaan, vakinaisen palopääällikkö arvosteli tulosta synkästi ja asian-tuntevasti, että ”ainakin palo oli ihan väärin sammutettu”.

On sitten vielä yksi koulukunta, joka sanoo, että Alko noissa kampanjoissaan teeskentelee ja jeesustelee. Että se ei ole oikein rehellistä huolenkantoa, jos toisella kädellä jakelee viinaa ja toisella kirjoittelee viinankäyttöä vastaan kampanjoita.

Tämä koulukunta on väärässä.

Juottaahan Alko asiakaskuntaansa tahtoo, ei suinkaan hukuttaa sitä vesien syvyyskseen. Uskollinen kanta-asiakas, jopa suurkuluttaja, joka juopuneessa tilassa ilman pelastusliivejä menee veneeseen ja hukkuu, on menetetty asiakas, sille ei enää voi myydä.

Toki jokainen liike asiakkaistaan haluaa kiinni pitää. Ihan vilpittömästikin, tuota.

Heikki Nurmi

Myös raittiita on yritettävä ymmärtää!

Alkoholipolitiikka-lehdessä (1/1985) oli mielipi-deartikkeliin luonteinen apul.prof. Martti Lindqvistin kirjoitus elämänarvoista ja alkoholista. Esitys

sisälsi lukuisia huomionarvoisia näkökohtia, mistä syystä esim. Raittiussanomien lainasi taannoin siitä eräitä kohtia. Samalla se houkutteli esittämään lisänäkökohtia, koska ”toista puolta” — raitista vähemmistöä — ei ole tässä asiassa kuultu riittävästi.

Keskustelussa on hyvä lähteä siitä, mistä vallitseva yksimielisyys. Yhdyn Martti Lindqvistin loppulauseeseen: ”Moraali edellyttää kykyä asettua toisen ihmisen asemaan, hänen edellytyksetöntä hyväksymistään sekä luopumista vaativasta ja ulkoisin perustein luokittelevasta asennoitumisesta.” Mielestäni näin on. Raittiusihminenkin käyttäytyy mielekkäästi omista lähtökohdistaan käsin. Kun tätä vähemmistön elämäntapaa ei aina ymmärretä, se johdetaan myös siitä, ettei tunneta pohjimmaista motiivaa-tiota eikä muita poikkeavan käyttäytymisen lähtökohtia.

Lindqvist sanoo, ettei hän ole löytänyt tyydyttävää määritelmää raittiudelle. Käytännössä raittius määritetty vastakohdastaan (alkoholin käytöstä) käsin. Myöhemmin hän toteaa, ettei raittiudesta ole maailmankatsomukseksi sanan aidossa mielessä. Tässä hän puuttuu asioihin, jotka ovat keskeisiä niissä raittiusliikkeen ajankohtaisissa pyrkimyksissä, jotka tähtäävät aatteen uudistamiseen nykyaikaisempaan muotoon.

Samalla herää kuitenkin kysymys: Artikkelin käsitteli elämänarvoja ja alkoholia. Olisiko asia nyt ehkä niin, että *raittiuksen olisi yhteydessä elämänarvoihin*, niin kaukana kuin se alkoholin käytöstä onkin?

Olen viime vuosina usein ajatellut tätä asiaa. Aiheen sille antoi muuan Ruotsissa toteutettu tutkimusprojekti, jota toistaiseksi ei ole selostettu esim. tämän julkaisun sivuilla. Naapurimaassamme on muuan vakuutusyhtiö, jonka asiakkaisiksi kelpaavat vain täysraittiutta noudattavat henkilöt. Huomattavassa määrin heitä kuuluu raittiusliikkeeseen ja kirkon ulkopuolisiin uskontokuntiin. Ruotsin kirkon aktiiveista on 34 % absolutisteja — väestöstä keskimäärin heitä on noin 19 %, mikä määrä tietääkseni on suurempi kuin Suomessa.

Yhtiö käynnisti muutamia vuosia sitten tutkimuksen siitä, millaista elämäntyyliä sen asiakaskunta noudattaa. Raportit (Frikirkosverige [1979], Nykterhetssverige, en livsstilstudie [1983, 2 p.] ja Aktiva i Svenska kyrkan [1983]) on nyttemmin saatettu julkisuuteen. Normaalilla otantamenetelmällä saatu haastateltujen joukko oli noin 4 000 henkilöä.

Raittiuden — alkoholista pidättymisen — lisäksi ”raittiiseen elämäntyyliin” liittyi mm. seuraavanlaisia piirteitä:

— yhteiskunnallista aktiivisuutta, muutoshakuisuutta

— tarkkaa taloudellista harkintaa, säästäväisyyttä ja samalla korkeatasoisimman laatutavaran ky-

syntää

- korostettua työkeskeisyyttä
- huomattavan varovaista elämäntyyliä
- vähäistä seurallisuutta
- korostettua perhekeskeisyyttä
- hiukan suurempaa uskonnollisuutta kuin väestössä keskimäärin
- luontoa ja sen kauneusarvoja tähdentäviä asenteita.

Tutkimus koskee ruotsalaisia täysraittiita. Ei ole ilman muuta selvää, missä määrin samat piirteet hallitsevat suomalaista raittiusväkeä. Kun sen keskuudessa on asiaan tutustuttu, on kokonaisuudessa nähty paljon tuttua, tosin esim. uskonnollisuus lie-nee täällä korostetummassa asemassa.

Kun samalla suoritetaan vertailua väestön elämäntyyliin kokonaisuudessaan, raittius osoittautuu tässä omaksi lajikseen, elämäntyylikseen, elämäntavakseen, kuten asia meillä ilmaistaisiin.

Tutkimukseen sisältyi myös selvitys täysraittiu-
den perusteluista. Huomattavasti yli kymmenen syytä mainittiin. Tärkeysjärjestys merkittävimmissä perusteluissa oli seuraava:

- 1) Minulla ei ole tarvetta käyttää alkoholia.
- 2) Tahdon näyttää raitista esimerkkiä lapsille ja nuorille.
- 3) Terveysasiat (mukaan lukien mm. ”alkoholi lihottaa” ja ”alkoholi vaurioittaa sikiötä”).
- 4) Tahdon murtaa alkoholitradition.
- 5) Varovaisuusasiat (mm. turvallinen liikenne ja ”en halua ottaa riskiä tulla alkoholistiksi”).

Taloudelliset seikat painoutuivat selvästi elämäntyylin esittelyssä. Perusteluina ne olivat suhteellisen kaukana ”kärjestä”. Uskonnollis-eettiset perustelut olivat vasta yhdeksännellä sijalla.

Perusteluissa ei selostamani tutkimusprojekti mennyt tätä syvällisemmälle tasolle. Se antoi kuitenkin mietiskelylle riittävästi lähtökohtia. Jos raittius on enemmistön elämäntavasta poikkeava elämäntyyli, jolla on kaiken lisäksi perustelunsakin, tästä on tehtävä johtopäätös, että jos alkoholin käytöllä (viitataan Martti Lindqvistin artikkeliin) on yhteytensä elämänarvoihin, niin raittiedellakin voi olla.

”Minulla ei ole tarvetta käyttää alkoholia.” Tämä on eniten mainittu perustelu. Näin sanotaan kulttuurin piirissä, jonka valtaenemmistö on alkoholin käyttäjiä. Ihminen ja hänen vapautensa päättää itsenäisesti elämästään ja tavoistaan voivat korostua näinkin. Lienee oikeutettua puhua myös demokraattisista arvoista, joiden sisäistäminen merkitsee ihmisen oikeutta olla vapaasti erilainen kuin muut, vaikka se vaatiikin luonteenlujuutta ja itsenäisyyttä ”märän kulttuurin” keskellä.

”Tahdon olla raitis antaakseni esimerkkiä lapsille ja nuorille.” Näin kuului toisella sijalla oleva perus-

telu. Sen arvopohja on hyvin tunnettu myös esim. Suomen raittiusliikkeessä, jossa on satoja kertoja korostettu: ”Tunne vastuusi, elä raittiisti!” Arvofilosofian kielellä asia voitaneen ilmaista siten, että *sosiaaliset arvot* ovat raittiin elämäntavan perusteluina korkealla.

Kun raittiusliike meilläkin on usein korostanut olevansa terveysideologia ja kansanterveysjärjestöjen luokkaan kuuluva, on tällä oma oikeutuksensa. Jos arvopohja on täällä sama kuin Ruotsissa, raittius ei kuitenkaan ole ensisijaisesti terveysasia. Tässä tapauksessa terveysarvot olisivat sijalla yksi, mutta nyt ne ovat vasta kolmantena.

Taloudellisten arvojen olisi odottanut nousevan jo neljännelle sijalle, mutta niiden järjestysluku on suurempi. Uskonnollisten arvojen jääminen vaatimattomalle yhdeksännelle sijalle on yllättävää. Tätä voi perustella vain siten, että uskonnolliset raittiusihmisetkin korostavat sosiaalisia arvoja tämän asian yhteydessä.

Raittiita ihmisiä voitaneen ymmärtää nykyistä paremmin, jos tiedetään, mitä raittius on. Martti Lindqvist toteaa, ettei raittiudesta ole maailmankatsomukseksi. Mikäli maailmankatsomuksella tarkoitetaan tieto- ja arvopitoista käsitystä siitä, mitä koko olevaisuus pohjimmaltaan on ja mitä varten se on olemassa, ei edes uskonto ole samaa kuin maailmankatsomus. Kukaan ei ole tietääkseni koskaan puhunutkaan raittiudesta maailmankatsomuksena. Se on huomattavasti suppeampi asia.

Olisiko raittius sitten paitsi elämäntapa ja elämäntyyli myös ideologia? Ideologiat ovat erilaisia tietämyksen ja arvostusten kokonaisuuksia, jotka mm. antavat mielekkyyden joukolle pyrkimyksiä ja käyttäytymistapoja. Yleisesti tunnettaneen, että ideologioita on kahta päätyyppiä. On totaalisia ideologioita ja partiaalisia ideologioita.

Totaalinen (ja totalitääriäinen) ideologia on samalla maailmankatsomus, elämänkatsomus ja ihmiskuva sekä usein poliittinen ohjelmakin. Raittiusväkeen kuuluu eri piirien uskovaisia, humanisteja ja mm. sosialistiset aatteet sisäistäneitä ihmisiä. Tämä olisi tuskin mahdollista, jos raittius olisi totaalinen ideologia.

Mutta mahdollisuuksien rajoissa ilmeisesti on, että *raititius olisi yksi monista ns. partiaalisista ideologioista*. Tätä perustelisin sillä tosiasialla, että raittius voi yhdistyä mitä erilaisimpiin maailman- ja elämänkatsomuksiin sekä niiden mukaisiin tieto- ja arvojärjestelmiin. Olisi mielenkiintoista tietää, mitä joku ideologiakysymysten asiantuntija tästä käsityksestä ajattelee.

Partiaaliselle ideologiallekin on ominaista kaksi asiaa:

- 1) tietämyksen kokonaisuus

2) arvojen kokonaisuus, joka ratkaisee, miten tietämystä on käytettävä.

Kuten tunnettua, raittiusväen keskuudessa seurataan tarkoin alkoholiin, tupakkaan ja huumeisiin liittyvää tieteellistä tutkimusta. Ideologiaa perustellaan nimenomaan sillä, mitä uutta tietoa asioista on. Mutta samalla on selvä arvohierarkia: a) ihminen ja hänen vapautensa ja itsenäisyytensä, hänen oikeutensa olla erilainen kuin enemmistö, b) sosiaaliset arvot — vastuu toisista, c) terveysarvot, d) taloudelliset arvot, e) uskonnolliset arvotkin esim. nautintoarvoja tärkeämpinä. Eikö tässä kaikessa ole ainakin partiaalisen ideologian riittävät ainekset? Eikö tämä kaikki riitä suuremmaksi osaksi selittämään raittiuskäyttäytymistä?

Kysymykseen *elämäkatsomuksesta* tekisi kuitenkin mieli vielä palata. Käsittäakseni se on tieto- ja arvopitoinen vastaus kysymyksiin, mitä elämä pohjimmaltaan on ja mikä on elämän ja olemassaolon tarkoitus.

Huumeitten käytön yleistyminen on tuonut uutta valoa tähän kysymykseen. Vuosikymmenet on käyty hedelmätöntä keskustelua siitä, miksi alkoholijuomia käytetään. Kuitenkin vasta huumausaineitten käyttäjiksi päätyneet näyttävät antavan vastauksen. Sillä taholla tietävästi jatkuvasti toistetaan tätä: Koska en tiedä elämän tarkoitusta, on yhdentekevää, miten elän. Mm. Viktor Frankl on lukuisissa teoksissaan korostanut sitä ns. eksistentiaalista turhautumaa, joka ydinaseuhan alaisessa, liian monimutkaiseksi muodostuneessa kulttuurissamme valitsee. Eksistentiaalismin mukaan kysymys on ratkai-

sematon, analyttisen filosofian mukaan mieletön. Kuitenkin jatkuvasti saadaan näyttöjä siitä, kuinka polttava kysymys tämä useimmille ihmisille on — elämän tarkoitus nimittäin...

Raittiuden perusteluihin voitaneen palata vielä hetkeksi. Onko niin, että ihminen tulee lujaksi ja itsenäiseksi, mikäli hän löytää oman identiteettinsä? Jos ihminen lisäksi sanoo, ettei hän edistä alkoholin-käyttötraditioiden jatkumista ja että hän on esimerkiksi lapsille ja nuorille, noudattaa vapaaehtoisesti täysraittiutta, hän samalla ilmaisee: Elämälläni siis on tarkoitus. Olen olemassa toisten ihmisten vuoksi.

Jos elämällä on tarkoitus, jos olen olemassa auttaakseni ja tukeakseni toisia, olen vastuussa myös omasta ja toisten terveydestä. Jos tämä kaikki on sisäistetty, ei ole yhdentekevää, miten hoidan talous-asiani ja millainen päättäjän olen luottamustehtävissäni.

Elämän tarkoituksesta siis avautuu johdonmukaisena kokonaisuutena raittiudelle tyypillinen arvojen hierarkia. Raittiuden määritelmää voisi ehkä tarkentaa: Se on partiaalinen ideologia, johon kuuluu mm. tupakasta, alkoholista ja huumeista vapaa elämäntyyli sekä lisäksi elämän tarkoituksen oma-kohtainen löytäminen siitä seuraavine arvostuksineen.

Olisiko raittiuskäyttäytyminen tästä ymmärrettävissä — myös niiden keskuudessa, jotka käyttävät alkoholia?

Erkki Kaikkonen